

▪ Teksti: Katariina Manni, tutkija, Heidi Högel, tutkija, Markku Saastamoinen, johtava tutkija, Lilli Frondelius, tutkija ja Arto Huuskonen, tutkimusprofessori

Kirjoittajat työskentelevät Luonnonvarakeskuksessa

Kuinka kuivikemarkkinat kehittyvät?

Kuivikemarkkinat ovat tällä hetkellä suurten muutosten alla. Taustalla on erityisesti paine vähentää turpeen käyttöä ja kilpailun kiristyminen kuivikemateriaaleiksi sopivista raaka-aineista. Aiheellinen huoli kuivikehuollon turvaamisesta on lisääntynyt. Tilanteen selkiyttämiseksi Luonnonvarakeskus teki kuivikeselvityksen.

KUVA SANNAL OHEHOJA

Kuiviketurpeen määrän ennustetaan lähes puolittuvan seuraavien viiden vuoden aikana.

Selvitys tarkastelee kokonaisvaltaisesti kuivikemateriaalien käyttöä ja saatavuutta sekä arvioi niiden lähitulevaisuuden näkymiä ja kehitystarpeita. Kehitysnäkymiä tarkasteltiin viiden vuoden aikajänteellä.

Erityishuomio kiinnitettiin kuivikehuollon turvaamisen merkitykseen. Kuivitus on keskeinen osa eläinten hyvinvointia, terveyttä ja osin myös elintarvikehygieniää eikä riittävästä ja toimivasta kuivituksesta voida tinkiä. On tärkeää varmistaa kuivikkeiden riittävä saatavuus kaikissa tilanteissa. Lisäksi tulee huomioida kuivikkeiden kustannus- ja ympäristövaikutukset.

Turpeen saatavuus voi puolittua

Turpe on paljon käytetty kuivikemateriaali erityisesti sen hyvien kuivikeominaisuuksien, saatavuuden ja kilpailukykyisen hinnan vuoksi. Ilmasto- ja ympäristösyistä paineet turpeen käytön vähentämiseksi ovat kuitenkin jo heikentäneet sen saatavuutta ja hintaa.

Kuiviketurpeen määrän ennustetaan vähenevän lähes puoleen seuraavien viiden vuoden aikana. Käytännössä vähemmän tapahtuu markkinoille tulevan kuiviketurpeen määrässä, sillä kuiviketurpeen kotitarvekäytön ennustetaan pysyvän ennallaan tai jopa hieman lisääntyvän, mikäli markkinoilta saatava kuiviketurpe ei riitä kattamaan tarvetta.

Alueellisesti tarkasteltuna kuiviketurpeen kokonaismäärän ennustettu vähennemä vaihtelee 36–69 prosentin välillä. Suurin prosentuaalinen vähennemä kohdistuu Pohjois-Suomeen, missä ovat jo muutoinkin pienimmät turpeen tarjonta- ja kotitarveottomäärät. Pienin vähennemä on Etelä-Suomen alueella. Määrällisesti suurin vähennemä on Länsi-Suomessa, missä ovat myös suurimmat tarjonta- ja kotitarveottomäärät.

Tällä hetkellä kuiviketurvearastoja edellisiltä vuosilta ei juurikaan ole, sillä nykyisin kesän nosto myydään ennen seuraavaa nostokautta eikä varastoja kerry. Asia on erityisen kriittinen, jos tulee sateinen kesä, mikä rajoittaa turpeen nostoa ja tuotanto jää alle keskimääräisen. Tällöin kuiviketurvearasteista tulee entistä suurempi pula.

Polttoturpe ei sovi ominaisuuksiensa puolesta kuivikekäyttöön, sillä se on pääosin hienoa ja maatonuturvetta, toisin kuin kuivikekäyttöön soveltuva vähän tai keskimaatonut vaalea rahkaturpe. Lisäksi nykyisin sitä tuotetaan pääosin vain kysynnän mukaan, eli ylimääräisiä varastoja ei enää kerry.

Ennusteiden toteutuessa tarvitaan nopeasti lisää turvetta korvaavia ja täydentäviä materiaaleja täyttämään kuivikemarkkinoille syntyvä vaje.



Selvityksessä tehdyn kuiviketilan tilanteen alueellisen tarkastelun maantieteellinen aluejako.

Muutoksiin on syytä alkaa varautua

On tullut aika alkaa varautua kuivikemarkkinoilla tapahtuviin muutoksiin. Kuivikehuollon suunnittelussa eri vaihtoehtoja kannattaa arvioida avoimin mielin ja suunnittelua on hyvä tehdä useamman vuoden aikajänteelle.

Yksittäisten kuivikemateriaalien lisäksi kannattaa pohtia eri materiaalien käyttöä seoksina. Seoskäyttö tuo joustavuutta käyttömääriin ja eri materiaaleja yhdistelemällä voi saada paremman lopputuloksen kuin niitä yksinomaaisesti käytettäessä.

Seoskäyttö on myös riskienhallintaa, jos jostakin materiaalista tulee yllättäen pulaa. Toisaalta useampien kuivikemateriaalien hankinta ja sekoitus voi aiheuttaa lisätyötä ja -kustannuksia, mihin on syytä varautua. Myöskään eri materiaalien seoksista ja seossuhteista ei ole paljoakaan tietoa saatavilla.

Kuivikehuollon suunnittelussa huomio kannattaa kiinnittää omalle tilalle parhaiten sopivien materiaalien valintaan, saatavuus ja hinta huomioituna. Myös

varastointitilan tarve, mahdollinen käsittely ennen kuivitusta sekä kuivikelannan määrä ja jatkokäyttö on syytä huomioida.

Nautojen kuivikkeeksi on vaihtoehtoja

Olki on tunnettu ja yleisesti käytetty kuivike, mutta sen potentiaali on vielä osin hyödyntämättä. Oljen korjuussa on huomioitava, että kerättynä se ei ole enää parantamassa peltomaan orgaanisen aineksen määrää ja maan rakennetta. Tätä voidaan kuitenkin kompensoida mm. palauttamalla olki kuivikelannan muodossa peltoon, jolloin mukana tulee myös lannan arvokkaat ravinteet.

Kuivikeviljelynä tuotettava ruokohelpi on yksi vaihtoehto. Samalla ruokohelven viljely voi toimia rehupuskurina, jos karkearehusta tulee pulaa.

Puupohjaisista kuivikkeista kutteri ja sahanpuru ovat yleisimmät naudoilla käytetyt materiaalit. Niistä on kuitenkin tällä hetkellä pulaa käytön ohjautuessa energiantuotantoon.

Lietelannan ja kuivikelannan potentiaali kuivikkeen lähtömateriaalina on vielä monilta osin hyödyntämättä. Lannan separoinnissa muodostuvaa kuivajaetta voidaan

käyttää nautojen kuivikkeena. Tilalla tuotetun lannan prosessointi kuivikkeeksi on alun investointikustannusten jälkeen edullista ja mahdollistaa tilan omavaraisen kuivikehuollon.

Tilojen välistä yhteistyötä kuivikehuollossa tulee edistää ja kehittää. Tämä koskee niin kotieläintilojen kuin myös kotieläin- ja kasvinviljelytilojen välistä toimintaa. Esimerkiksi ruokohelven viljely voi tarjota kasvintuotantotilalle mahdollisuuden erikoistua kuivikeviljelyyn.

Vielä vähemmän käytettyjä tai vasta kehityksen alla olevia potentiaalisia tulevaisuuden kuivikemateriaaleja voivat olla mm. paju, osmankäämi, järviruoko, puukuitu, metsäteollisuuden lietteet, hiekka ja kierrätyspaperi. Osa näistä on jo käytössä joillain tiloilla ja osa vaatii vielä kehitystä ja tutkimusta.

Kuivikkeiden kehitys on pitkäjänteistä työtä

Uusien kuivikemateriaalien kehittäminen, tuottaminen ja markkinoille saattaminen vaatii yleensä paljon aikaa. Usein puhutaan 5–10 vuoden aikajaksosta. Siksi on tärkeää, että nykyisten kuivikemateriaalien saatavuus turvataan vähintään siihen saakka, kunnes korvaavia ja hinnaltaan kilpailukykyisiä vaihtoehtoja on riittäviä määriä saatavilla. Tällä ehkäistään kuivikepula sekä turvataan kotieläintuotannon jatkuminen.

Kuivikemateriaalien tuottamisessa tarvittaviin investointeihin tulee löytyä kannustimia esimerkiksi investointitukien muodossa. Uudet innovaatiot puolestaan vaativat uskallusta, rohkeutta ja myös riskinottoa lähteä luomaan ja kokeilemaan jotakin uutta. Uusien ratkaisujen tuottamiseksi tarvitaan yhteistyötä, tutkimusta ja yrityspuolelta rohkeita avauksia lähteä panostamaan kuiviketuotantoon.

Kuivikehuollon tiekartta

Ennusteiden toteutuessa kuivikemarkkinoiden muutosvauhti on nopea. Muutoksiin varautuminen ja sopeutuminen vaativat ennakoitua, suunnitelmallisuutta ja konkreettisia toimia niin kuivikemateriaaleja tuottavien kuin niitä käyttävien toimijoiden osalta.

Kuivikehuollon turvaamiseksi nyt ja tulevaisuudessa tarvitaan laaja-alaista näkemystä, hyvää vuorovaikutusta ja entistä tiiviimpää yhteistyötä alan toimijoiden kesken. Yhdeksi ratkaisuksi ehdotetaan alan toimijoiden laatimaa kuivikehuollon tiekarttaa, jossa esitetään konkreettiset lyhyen ja pitkän aikavälin suunnitelmat kestävän kuivikehuollon turvaamiseksi. •

Selvityksen toimeksiantajana toimi MTK. Muut mukana olevat yhdistykset olivat Bioenergia ry, Maitovaltuuskunta, Maitoyrittäjät ry, Pihvikarjaliitto ry ja Suomen Broileryhdistys ry, jotka myös osallistuivat selvityksen rahoitukseen yhdessä Luken kanssa.

Kuiviketurpeen tämänhetkiset määrät ja arvioitut kehitysnäkymät viiden vuoden päähän.

